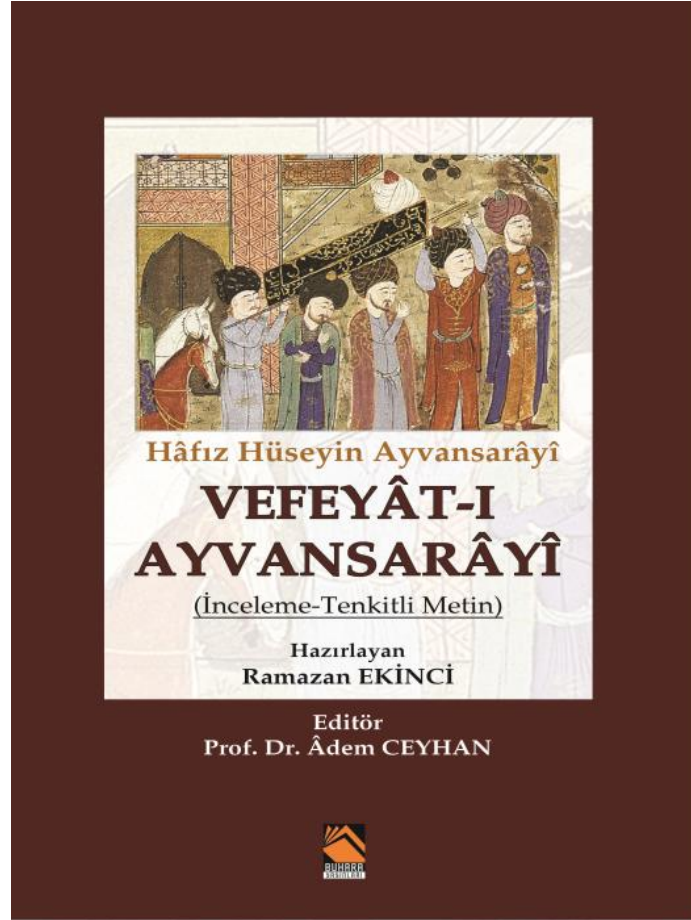

VEFEYÂT-I AYVANSARÂÎ*

İsmail YILDIRIM**

“Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş”

(Bâkî)

Arapça bir kelime olan vefeyât, “ölüm, fevt, mevt, merg” (Sâmi, 1317: 1494) mânâlarında kullanılan vefâtın çokluk şeklidir. Biyografi türlerinden birisi olan vefeyât; önemli şahsiyetler hakkında verilen çok kısa bilgiden sonra o kişilerden kimilerin yalnız ölüm tarihlerinin, kimilerinin de nasp, nakil ve azil tarihlerinin verilip nereye defnedildiklerini bildiren eserlerdir. (Levend, 2008: 422)

*Ramazan Ekinci, *Vefeyât-ı Ayvansarâyî (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Buhara Yayınları, İstanbul, 2013, s. 264.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Arş. Gör. Kırıkkale Üni. Fen-Ede. Fak. , Türk Dili ve Edebiyatı, El-mek: ismailedebiyat66@gmail.com

Klâsik Türk edebiyatı araştırmalarında, edebiyat tarihçilerinin temel başvuru kaynakları arasında şuarâ tezkireleri başta olmak üzere vefeyât-nâmeler, Şakâyıkü'n-Nu'mâniyye tercüme ve zeylleri, meslek mensuplarıyla ilgili tezkireler, nazîre ve şiir mecmûaları, seyahat-nâmeler ve bazı tarih kitapları yer alır. Tanınmış tarih kitapları arasında padişahlar zamanında yaşayan vezirler, emirler, bilginler, şeyhler ve şairlerin ya her padişahın ölümünden sonra ya da her yılın olayları anlatılırken vefeyât başlığı altında biyografileri verilmiştir.

Vefeyât-ı Ayvansarâyî'nin müellifi Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî XVIII. asrın oldukça verimli sayılabilecek yazarlarından birisidir. Doğum tarihi ve hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. 15 Ramazan 1201 (1 Temmuz 1787) tarihinde bir akrabasının evinde misafir iken vefât eden Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, Zal Mahmud Paşa Câmii haziresine defnedilmiştir. (Ekinci, 2013: 34)

Ayvansarâyî'nin yetiştirme tarzı ve aldığı eğitimle ilgili olarak hakkında malumat sahibi olduğumuz şey, hâfızlığı ve Yeniçeri sekbanlarından olduğudur. Kaleme aldığı eserler göz önünde bulundurulduğunda, iyi bir tahsil gördüğü anlaşılmaktadır. O, İstanbul'u iyi tanıyan, gezen, dolaşan ve gördüklerini, okuduklarını düzenli bir şekilde kaydeden gözlemci birisidir.

Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî'nin eserleri arasında en çok bilineni, İstanbul ve civarında bulunan cami, mescit, tekke vb. tarihî yapılar hakkında bilgi veren Hadîkatü'l-cevâmî adlı eseridir. Ayrıca Osmanlı devlet ricâlinden, şair ve şeyhlerin hâl tercümelerini konu aldığı Mecmûa-i tevârîh; çeşitli divanlarda yer alan müstezâdları bir araya getirerek oluşturduğu antoloji mahiyetindeki Eş'âr-nâme-i müstezâd ve XVII. asır halk şairlerinden ve kalem şuarâsından olan Âşık Ömer'in şiirlerini derleyip, tertip ettiği Âşık Ömer divanı müellifin diğer eserleri arasında sayılabilir. (Ekinci, 2013: 36-42)

Müellif, Vefeyât-ı Ayvansarâyî'de üçü mükerrer olmak üzere toplamda iki yüz doksan dört kişinin hayat hikâyesinden ve bu kişilerin tespit edebildiği şiirlerinden örnekler sunmuştur. Yazarın büyük ölçüde diğer eserlerinden yararlanarak telif ettiği bu vefeyâtta, önemli mutasavvıf şair ve nâsirlarin yanı sıra şiirle iştigal etmiş dört Osmanlı padişahı ve bazı mühim şahsiyetlerin hayat hikâyelerine yer verilir. Eseri, yazarın diğer eserlerinden ayıran özelliği ise sadece şair ve nâsirlere değinilmiş olmasıdır. Ayrıca eser, edebiyat tarihimizde tamamı şair ve yazarlarla alâkalı olan tek vefeyât-nâmedir.

Ayvansarâyî'nin vefeyât türünde kaleme aldığı eserlerden ilki Vefeyât-ı Selâtîn ve Meşâhîr-i Ricâl'dir. Yazarın diğer vefeyât türünde meydana getirmiş olduğu Vefeyât-ı Ayvansarâyî uzun yıllar, söz konusu ilk vefeyât türünde yazmış olduğu eserle karıştırılmış, araştırmacılarca eksik ya da yanlış anlaşılmıştır. Dolayısıyla müellifin tek vefeyâtı olduğu sanılmıştır. Vefeyât-ı Ayvansarâyî'yi yayına hazırlayan Ramazan Ekinci bu belirsizliği ortadan kaldırarak; söz konusu eserlerin müstakil birer kitap olarak kaleme alınmış olduğunu ilim âlemine izah etmiştir.

Eserin tenkitli neşri, tespit edilen dört nüshadan hareketle Ramazan Ekinci tarafından hazırlanmış; editörlüğünü Prof. Dr. Âdem Ceyhan yapmıştır. Söz konusu eserin ikinci baskısı, Buhara Yayınları arasında 264 sayfalık bir kitap olarak basıldı.

Eser genel hatları itibariyle giriş, birinci ve ikinci kısım olmak üzere üç bölüm halinde tertip edilmiştir. Giriş bölümünde yazar vefeyât-nâme türünün Türk edebiyatında hangi anlamları ifade ettiğini, Türk edebiyatı ve kültür tarihinde vefeyât-nâmelerin yeri, önemi ve gelişim çizgisini konu almıştır. İkinci vefeyât-nâme türünü izah ederken, vefeyât-nâmeleri de kendi içinde şehir-bölgelerle ilgili ve şahıslarla ilgili vefeyât-nâmeler şeklinde tasnif ederek konuya derinlik kazandırmak istemiştir. Dolayısıyla şehirlerle ilgili yazılan vefeyât-nâmeler başlığı altında Bursa, Edirne, Bağdat ve Kırım vefeyât-nâmeleri müellifleri ile birlikte incelemeye tabi tutulmuştur. Hemen ardından şahıslarla ilgili kaleme alınan vefeyât-nâmeler incelenmiş; bu grupta yazılan vefeyât-nâmeler verilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Eserin birinci bölümünde yazar, Vefeyât-ı Ayvansarâyî'nin müellifi Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî'nin hayatı, edebî şahsiyeti ve eserlerini ele almıştır. Ayvansarâyî'nin biyografisini yayına hazırlayan yazar, Ayvansarâyî'nin hayatı ve eserleri ile ilgili ulaşabileceği hemen her kaynağa ulaşmış; söz konusu yazarın hayatı ve eserleri ile ilgili bilgi kirliliğini de ortadan kaldırmıştır.

Eserin son ve asıl kısmını teşkil eden ikinci bölümde yazar, Vefeyât-ı Ayvansarâyî'yi genel hususiyetleri itibarıyla ele alarak, eserin tenkitli metnini ortaya koymuştur. Bu bölümde ilk olarak yazar, vefeyâtın adı meselesini tartışmış; konuya açıklık kazandırmıştır. Akabinde eserin telif tarihini, yazılış sebebini ve Türkiye kütüphanelerinde tespit edilen dört nüshanın detaylı bir şekilde incelendiği tavsifi, tasnifi ve değerlendirme kısmı gelir. Ayvansarâyî eserini meydana getirirken, faydalanmış olduğu kaynakların bir kısmını da vefeyâtında zikreder. Buradan hareketle yazar Ekinci, Vefeyât-ı Ayvansarâyî'nin kaynakları adı altında bir başlık açarak, Ayvansarâyî'nin döneminde görmüş ve yararlanmış olduğu kaynakları örnekleriyle bildirmektedir. İkinci bölümün son kısmını ise Vefeyât-ı Ayvansarâyî'nin dil ve üslûp özellikleri teşkil eder. İnceleme kısmından sonra Vefeyât-ı Ayvansarâyî'nin tenkitli metninin yer aldığı esas metin kısmı gelir. Ekinci, sadece tenkitli metni hazırlamakla yetinmemiş; verilen bilgilerin doğruluğunu araştırarak gerekli yerlerde notlar ilave etmiş, ebcedle düşürülen tarihler hesap edilerek eksik ve yanlışlıklar belirtilmiş, hicrî tarihlerin milâdî karşılıkları verilmiştir. Ayrıca kitabın sonuna ilave edilen ayrıntılı şahıs, eser ve yer adları dizini, eserin kullanımına kolaylık sağlamıştır.

Ramazan Ekinci tarafından hazırlanıp ilim âleminin istifadesine sunulan bu çalışmanın Türk kültür ve tarihine hizmet edeceği muhakkak. Başta Divan Edebiyatı araştırmacıları olmak üzere; klâsik Türk şiiri meraklıları ve tasavvuf tarihi araştırmacıları için başucu kitabı niteliği taşıyan bir eser. Uzun yıllar kütüphâne raflarında çalışılmayı beklemiş tezkiiretü's-suarâ türüne yakın bir eser. Bu mühim çalışmasından dolayı Ramazan Ekinci'ye teşekkür ediyor, daha nice eserler kaleme almasını ümit ediyoruz.

KAYNAKÇA

- EKİNCİ, Ramazan (2013), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Buhara Yayınları. İstanbul.
- LEVEND, Agâh Sırrı (2008), *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yayınları. Ankara.
- Şemseddin Sâmî (1317), *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul.